

ГТАХР 06.61.33

ӘОЖ 332.122

<https://doi.org/10.46914/1562-2959-2020-1-4-68-75>

М.Ж. НҮРКЕНОВА,¹
PhD.
М.Ж. КОНЫРБЕКОВ,²
PhD, доценті.
М.К. ЖАМКЕЕВА,³
PhD, бас сарапшы.
Л.Н. Гумилев атындағы
Еуразия ұлттық университеті.¹
«Тұран» университеті.²
«Зерттеу, талдау және
есеп беру орталығы» ЖШС³

АЙМАҚТАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ

Андапта

Мақалада елдің әлеуметтік-экономикалық дамуына талдау жасалды, аймақтық дамудың негізгі үрдістері анықталды, талдаулар жүргізілді, қалыптастырудың негізгі проблемалары айқындалған республикадағы өнеркәсіптік өндіріс құрылымының тиімді құрылымы, сондай-ақ аймақтық даму рейтингі талданды, ұсыныстар әзірленді. Бұл жұмыста экономикалық әлеуетті пайдалана отырып, аймақтық дамыту, аймақаралық байланысты дамыту, инвестициялық жобаларды дамыту, проблемалық аумақтарды қаржылық қолдауды жүзеге асыру, бюджетаралық қатынастарды жетілдіру жөніндегі нақты шараларды қамтитын кешенді тәсіл ұсынылған, елдің аймақтық дамуына сәйкессіздікті төмендетуге және ұзартуға, өз күштерін жан-жақты дамыту есебінен ұтымды және әділ аймақтық пропорцияны қалыптастыруға ықпал ететін болады. Әлеуметтік-экономикалық дамудың теориялық және әдіснамалық негіздері және оны жетілдіру жолдары қарастырылды. Аймақтардың экономикалық дамуын мемлекеттік реттеу жүйесін қалыптастыру, объективті экономикалық заңдардың талаптарына сәйкес реттеу тетігін пайдалану аумақтық басқару тиімділігінің деңгейі және аймақтық даму рейтингтерінің талдауы қарастырылды. Егер басқаруды жаңғырту мен орталықсыздандыру жүргізуді, сондай-ақ шаруашылық жүргізуші субъектілер мен реттеуші органдар арасындағы әлеуметтік-экономикалық процестер мен өзара қарым-қатынастардың күрделенуін ескерсе, оның мәні артады. Аймақтардың әлеуметтік-экономикалық дамытуын мемлекеттік реттеу нысандары бұл әдістердің интеграцияланған жүйесі, олардың көмегімен мемлекет экономикаға ықпал етуді жүзеге асырады.

Тірек сөздер: аймақтық даму, аймақ рейтингі, аймақ типологиясы, өмір деңгейі, халық, аймақтың экономикалық асимметриясы, аймақаралық байланыстар, инвестициялық жобалар.

Аймақтық даму проблемаларын мемлекеттік деңгейде зерделеуге жеткілікті көңіл бөлінеді. Осы мәселе бойынша жүргізілген зерттеулердің нәтижелері ресми даму бағдарламаларында, атап айтқанда аймақтық саясат тұжырымдамасында көрсетілген [1].

Зерттеу барысында әлеуметтік-экономикалық даму бойынша аймақтардың рейтингі ұсынылған, алты топтан тұратын аймақтардың типологиясы жасалды. Бұл ретте аймақтар проблемалық қағидат бойынша топтастырылған, яғни экономиканың құрылымынан экономикалық әлеуеті бар өңірлер топтары бөлінген.

Сонымен қатар дамудың қазіргі заманғы үрдістері, пісіп-жетілген проблемалардың өзектілігі аймақтық дамудың тұрақты мониторингін жүргізуді ғана емес, сонымен қатар ҚР өңірлерін дамытудағы қазіргі ерекшелікті, проблемалық сәттерді неғұрлым барабар бағалау үшін қазіргі заманғы талдау әдістерін пайдалануды талап етеді.

Осыған байланысты, осы жұмысқа талдау жүргізу үшін аймақтардың рейтингін жасаудың жетілдірілген әдіснамалық тәсілі қолданылды. Бұл тәсілдің ерекшелігі басқа әдістемелерге қарағанда, аймақтардың әлеуметтік саласы мен экономикасының даму деңгейін сипаттайтын көрсеткіштердің ауқымын неғұрлым кеңірек пайдалану болып табылады.

Бұл зерттеу мемлекет ресми тіркейтін статистикалық ақпаратқа негізделген. Талдау барысында жан басына шаққандағы ЖӨӨ, өнеркәсіп өндірісінің физикалық көлемінің индексі (НКИ), ауыл шаруашылығы өнімдерінің НКИ, жан басына шаққандағы табыс, жұмыссыздық деңгейі, көші-қон сальдосы және басқалар сияқты есептерде жиі қолданылатын индикаторлар негіздері пайдаланылды.

Бұл ретте негізгі тізім классикалық бағалау кезінде пайдаланылатын әлеуметтік көрсеткіштер көрсетілген, орташа жан басына шаққандағы табыс пен орташа айлық жалақының күнкөріс минимумымен арақатынасы, азық-түлік жиынтығының құны, нәресте өлім-жітімінің коэффициенті, табысы күнкөріс минимумынан төмен және басқа да әлеуметтік көрсеткіштері бар халықтың үлесі сияқты көрсеткіштермен кеңейтілді [2].

Есеп айырысу үшін әдетте пайдаланылатын экономикалық көрсеткіштердің тізімі негізгі капиталға инвестициялардың игерілу деңгейін, жергілікті бюджеттің табысын, экономикалық салаға арналған бюджет шығыстарын және басқаларды сипаттайтын көрсеткіштермен толықтырылды.

Тұтастай алғанда, аймақтарды дамыту деңгейін бағалаудың қолданыстағы әдістемелеріне жүргізілген шолу неғұрлым объективті бағалау болатынын растайды.

Өңірлер рейтингін есептеу әдістемесі жекелеген өңір бойынша әрбір экономикалық және әлеуметтік көрсеткіштің сараптамалық бағалауына негізделген.

Аймақтар рейтингін есептеудің қолданылатын әдістемесі.

Ақпаратпен талдау жұмысы келесі схема бойынша жүзеге асырылды:

♦ әрбір өңір бойынша балл беріледі. (Бұл ретте ең жақсы көрсеткіші бар аймаққа ең жоғары балл 16, ал ең нашар көрсеткіш – 1 беріледі. Мысалы, жұмыссыздық деңгейі және басқа да ұқсас көрсеткіш бойынша ұпайлар кері бағытта қойылатынына назар аудару маңызды. Жұмыссыздықтың ең жоғары деңгейімен аймаққа 1 ең төмен балл беріледі, ал жұмыссыздықтың ең төмен деңгейі бар аймаққа тиісінше 16 ең жоғары балл беріледі). Әрбір көрсеткіш бойынша балл беру бойынша есептер берілген;

♦ әрбір аймақ бойынша барлық көрсеткіш бойынша баллдар қосылады және неғұрлым көрнекі қабылдау үшін 0-ден 5-ке дейінгі салмақ бағасына келесі формуламен қойылады:

$$IJ = 5 \cdot [(X_j - X_{\min}) / (X_{\max} - X_{\min})],$$

мұндағы $j = 1, 2, \dots, n$;

X – аймақтағы тиісті көрсеткіштің мәні;

$X_{\max} - X_{\min}$ – тиісінше бастапқы көрсеткіштің ең көп және ең аз мәні;

5 балл шкаласын таңдау 5 көбейтуді шарттады.

Осылайша, көрсетілген әдістемеді пайдалана отырып, жоғарыда көрсетілген көрсеткіштер тобы бойынша 2019 жылы өңірлік дамуға жүргізілген талдау әлеуметтік және экономикалық даму деңгейі бойынша аймақтардың келесі рейтингін анықтауға мүмкіндік берді (1 және 2-кесте).

Кесте 1 – Әлеуметтік және экономикалық даму бойынша аймақтардың рейтингі

Әлеуметтік даму (балл сомасы)		Рейтинг		Экономикалық даму
284	Нұр-Сұлтан қ.	1	Алматы қ.	252
248	Алматы қ.	2	Атырау	250
214	Павлодар	3	Нұр-Сұлтан қ.	224
197	Қарағанды	4	Қарағанды	206
192	Маңғыстау	5	Маңғыстау	188
186	Түркістан	6	Ақтөбе	186
184	Ақтөбе	7	Шығыс Қазақстан	180
180	Қостанай	8	Батыс Қазақстан	175
179	Батыс Қазақстан	9	Алматы	171
177	Шығыс Қазақстан	10	Түркістан	167
176	Қызылорда	11	Павлодар	163
172	Жамбыл	12	Қостанай	124
161	Ақмола	13	Қызылорда	123
148	Солтүстік Қазақстан	14	Жамбыл	104
		15	Ақмола	100
		16	Солтүстік Қазақстан	76

Ескертпе – ҚР статистикалық агенттігінің негізінде автормен құрастырылған.

Кесте 2 – Әлеуметтік-экономикалық даму бойынша аймақтардың жиынтық рейтингі

№ рейтингтегі позиция	Аймақтар атауы	Балдары	0-ден 5-ке дейін баллдарды есептеу
1	Нұр-Сұлтан қ.	508	5,0
2	Алматы қ.	500	4,86
3	Атырау	427	3,40
4	Қарағанды	403	3,16
5	Маңғыстау	380	2,75
6	Павлодар	377	2,70
7	Ақтөбе	370	2,58
8	Шығыс Қазақстан	357	2,35
9	Батыс Қазақстан	354	2,30
10	Түркістан	353	2,28
11	Алматы	350	2,23
12	Қостанай	304	1,42
13	Қызылорда	299	1,33
14	Жамбыл	276	0,93
15	Ақмола	261	0,67
16	Солтүстік Қазақстан	223	0,00

Ескертпе – ҚР статистикалық агенттігінің негізінде автормен құрастырылған.

Әлеуметтік рейтинг негізінде өңірлік дамуды сипаттайтын екі негізгі факторды бөліп көрсетуге болады.

Біріншіден, рейтинг алынды аймақтардың әлеуметтік-экономикалық дамуындағы айырмашылықтарды айқын көрсетеді. Бұл ретте, зерттеу нәтижелері көрсеткендей, қарқынды экономикалық даму әлеуметтік дамудың жоғары деңгейін мәңгі білдіреді. Мәселен, мысалы, жеке-леген әлеуметтік көрсеткіш бойынша экономикалық параметрлер бойынша жетекші позицияларға ие мұнай-газ өндіруші өңірлер орташа республикалық деңгейден артта қалып отыр немесе басқа өңірлермен салыстырғанда ең төмен позицияларды алып отыр. Бұл мұнай-газ өндіру секторында ел халқының аз ғана бөлігі, қалған бөлігі, негізінен ауылдық аудандардың тұрғындары қамтылып отырғандығымен түсіндіріледі, күрделі экологиялық жағдайы бар бір-қатар өңірлерде өмір сүру деңгейі анағұрлым төмен.

Екіншіден, барлық рейтингтерде өз даму деңгейі бойынша өңірлер топтары нақты бөлінді. Мысалы, бірінші орынға елеулі өнеркәсіптік әлеуеті бар өңірлер шығады. Негізінен бұл мұнай-газ өндіру аймақтары. Рейтингте ең төмен орынға ие ауыл шаруашылығы өңірлерінің ісі нашар. Бұл ел экономикасының салалық құрылымы туралы байланысты, өйткені қазіргі уақытта өнеркәсіп салалары, әсіресе мұнай-газ өндіру саласы неғұрлым дамиды [3].

Жалпы алынған рейтинг деректерді терең және ұзақ интерпретациялау үшін мүмкіндік береді. Атап айтқанда, рейтинг аймақтардың типологиясын құру, дамудың ұқсас проблемалары мен артықшылықтарын анықтау үшін бастапқы нүкте болып табылады. Бұл жағдайда өңірлер жиынтық рейтингте, сондай-ақ жеке-жеке әлеуметтік және экономикалық даму бойынша рейтингтерде қандай да бір позицияны иеленетін себептерді айқындау әлеуеті пайда болады.

Алынған рейтинг негізінде аймақтарды топтарға біріктіру проблемалардың біртектілігі, даму деңгейі, әрбір аймақтың әлеуеті қағидаты бойынша жүзеге асырылды. Бұл ретте аймақтардың жеті тобын белгілеу орынды деп санаймыз.

1. Нұр-Сұлтан және Алматы қаласы.
2. Атырау, Маңғыстау.
3. Қарағанды, Шығыс Қазақстан, Павлодар.
4. Ақтөбе, Батыс Қазақстан, Қостанай.
5. Түркістан және Қызыл Орда.
6. Алматы, Жамбыл.
7. Ақмола, Солтүстік Қазақстан.

Жоғарыда айтылғандай, аймақтардың типологиясын құру кезінде көптеген факторлар ескерілді, олардың ішінде әрбір аймақтың әлеуметтік-экономикалық әлеуеті аса маңызды болып табылды.

Мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық әлеуеті – мемлекеттің, экономика саласының, кәсіпорындардың, шаруашылықтардың жиынтық қабілеті өндірістік-экономикалық қызметті жүзеге асырады, өнімдер, тауарлар, қызметтер шығарады, халықтың сұраныстарын, қоғамдық қажеттіліктерді қанағаттандырады, өндірістің дамуын және тұтынуды қамтамасыз етеді.

Мемлекет пен аймақтардың әлеуметтік-экономикалық әлеуеті табиғи ресурстармен, халықтың өмір сүру деңгейімен, еңбек және ғылыми-техникалық әлеуетімен, экономиканың негізгі салаларымен, өңір мен жалпы мемлекеттің қаржылық өндірістік әлеуетімен айқындалады [4].

Облыстардың әлеуметтік-экономикалық әлеуетін талдау негізінде өңірлерді дамытудың оң және теріс жақтары анықталды.

Тұтастай алғанда, өңірлер рейтингте қандай да бір позицияны алатын себептерді егжей-тегжейлі талдаудың орындылығы, әр топтың өңірлері дамуының оң және теріс жақтары бойынша типология жасалған.

Бірінші топты Нұр-Сұлтан қ. және Алматы қ. құрайды, олар жиынтық рейтингте бірінші позицияда әлеуметтік және экономикалық даму бойынша рейтингтерде жоғары позицияға ие. Бұл қалалар айтарлықтай жоғары ғылыми-техникалық дамумен, құрылыс жұмыстарының қарқынды дамуымен, негізгі капиталға инвестицияларды игерудің жоғары деңгейімен сипатталады.

Осылайша, осы екі рейтингтегі жоғары позициялар жиынтық рейтингтің жоғары балын қамтамасыз етті. Нұр-Сұлтан қ. дамуының оң жақтары: біріншіден, қалаға ірі инвестициялар жіберіледі, ол кейіннен әлеуметтік сала объектілерін салуға пайдаланылады. Қала өзінің одан әрі кеңеюі, құрылыс жұмыстарын ұлғайту тұрғысынан қуатты әлеуетке ие. Екіншіден, 2001 жылдан бастап орындалған ғылыми-техникалық жұмыстардың жалпы көлемінде қаланың маңызы күшеюде. Теріс жақтары: біріншіден, қала республика астанасы мәртебесін алғаннан кейін ең төменгі күнкөріс деңгейінің шамасы және қазіргі уақытта орташа республикалық деңгейден асатын азық-түлік жиынтығының құны артты. Халықтың неғұрлым бай және кедей қабаттарының арасында айтарлықтай жоғары алшақтық сақталуда.

Екіншіден, қала үшін инфрақұрылымның әлсіз жарақтандырылуы, өнеркәсіп кәсіпорындарындағы техника мен технологияның ескіруі жеткілікті өзекті проблемалар болып отыр. Әлеуметтік даму бойынша рейтингтегі Алматы қаласының жоғары позициялары демографиялық өзгерісті сипаттайтын айтарлықтай жоғары көрсеткіштермен негізделген.

Нұр-Сұлтан және Алматы қалаларының әлеуметтік және экономикалық даму рейтингтеріндегі бірдей жоғары позициялары көп жағдайда өңірлер ие әлеуметтік-экономикалық әлеуетке негізделген.

Алматы қаласын дамытудың оң жақтары: біріншіден, орындалған ғылыми-техникалық жұмыстардың жалпы көлеміндегі қаланың мәні күшейе түсуде. Екіншіден, бірнеше жыл бойы қаланың құрылысы қарқынды дамып, одан әрі жайластырылуда. Үшіншіден, қаланың шағын бизнесті дамыту орталығы ретіндегі маңызы артып келеді. Теріс жақтары: біріншіден соңғы онжылдықта қаланың оңтүстік бөлігін қоса алғанда, тау-кен әуе ағындарының транзит аймағы болып табылатын құрылыс тығыздығының ұлғаю үрдісі байқалды. Екіншіден, Алматы қаласының өте әлсіз желдетілуі ерекшеленетін жағдайларында қала топырағы автокөліктің және өнеркәсіптік кәсіпорындардың ластаушы заттары шығарындыларының теріс әсеріне ұшырайды.

Екінші топты Атырау және Маңғыстау облыстары, елдегі мұнай мен газ өндіру көлемінде негізгі үлесті алатын экономикалық қарқынды дамып келе жатқан мұнай-газ өндіруші өңірлер ұсынады. Бұл аймақтар экономикалық даму бойынша рейтингте жоғары позицияға ие, бұл ұқсас экономикалық жағдайларға, қазіргі проблемалар мен даму перспективаларына негізделген. Бұған бірқатар экономикалық және әлеуметтік көрсеткіштер дәлел.

Атырау және Маңғыстау облыстарының дамуының оң жақтары:

Біріншіден, өңірдің мұнай-газ кешенін (МГК) дамытудың арқасында облыстық бюджеттің түсуі артып келеді, тікелей мұнай-газ компанияларының әлеуметтік бағдарламалары іске асырылуда.

Екіншіден, қарқынды ғылыми-техникалық даму жүріп жатыр.

Үшіншіден, облыста жол құрылысы, елді мекендерді газдандыру және сумен жабдықтау бойынша жұмыстар жүргізілуде.

Теріс жақтары, күрделі экологиялық проблемалар мен халықтың денсаулығын, тууын, өлім-жітімін және әл-ауқатын көрсететін жағдайлар. Сапалы ауыз суды қамтамасыз етуде белгілі бір оң өзгерістерді ескере отырып, бұл проблема елді мекендерде, әсіресе шалғай ауылдық аудандарда айтарлықтай өткір тұр.

Үшінші топты Қарағанды, Павлодар және Шығыс Қазақстан облыстары құрайды, олардың негізінде өндіру және қайта өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарын дамыту алды. Бұл жерде өңдеу өнеркәсібі, атап айтқанда машина жасау, жеңіл тамақ өнеркәсібі дамуда.

Төртінші топты елеулі өнеркәсіптік әлеуетімен және дамыған ауыл шаруашылығымен сипатталатын Ақтөбе, Батыс Қазақстан және Қостанай облыстары құрайды. Облыс бір-біріне қатысты өте жақын орналасқан, бұл осы аймақтардың ұқсас проблемалары мен даму перспективаларының себептерінің бірі болып табылады.

Бесінші топты бір-бірімен шектесетін Түркістан және Қызылорда облыстары құрады, олардың экономикалық қызметі негізінен өнеркәсіптік өндіріс және ауыл шаруашылығының салыстырмалы үлесі көп.

Алтыншы топты Алматы және Жамбыл облыстары құрады, ол облыстар экономикасының құрылымындағы ауыл шаруашылығы өнеркәсібінің тең құқылы дерлік үлесін сипаттайды.

Жетінші топты Ақмола және Солтүстік Қазақстан облыстары құрады, елеулі ауыл шаруашылығы алқаптары бар және өңірлер экономикасының құрылымында ауыл шаруашылығының басым үлесін сипаттайды.

Аймақтық экономикалық асимметрияны күшейту. Асимметриялық немесе дисгармониялық деп белгілі бір кезеңдегі аймақтық дамудың мұндай сипатын атайды, бұл ретте кезең басында салыстырмалы артықшылығы бар өңірлер одан әрі оны ұлғайтады, салыстырмалы артта қалуды алып келетін аймақтарға қатысты. Атап айтқанда, Қазақстан неғұрлым серпінді дамып келе жатқан өңірлер мен аутсайдерлер арасында алшақтықтың күшеюі айқын байқалады [5].

Асимметрия мәнін есептеу әдістемесі

Қалыптасқан сәйкессіздікті (асимметрияны) бағалау кезінде әдетте белгілі бір математикалық аппарат қолданылады. Көбінесе асимметрия, вариация коэффициенті, асимметрия коэффициенті сияқты көрсеткіштер қолданылады. Біздің жағдайда асимметрияның көлемін анықтайтын көрсеткішті қолданамыз:

Асимметрия (W): $W = \max(X_i) / \min(X_i)$,

мұндағы i – өңірдегі әлеуметтік-экономикалық дамудың талдау көрсеткішінің мәні ($i = 1, 2, \dots, N$; n -өңірлер саны).

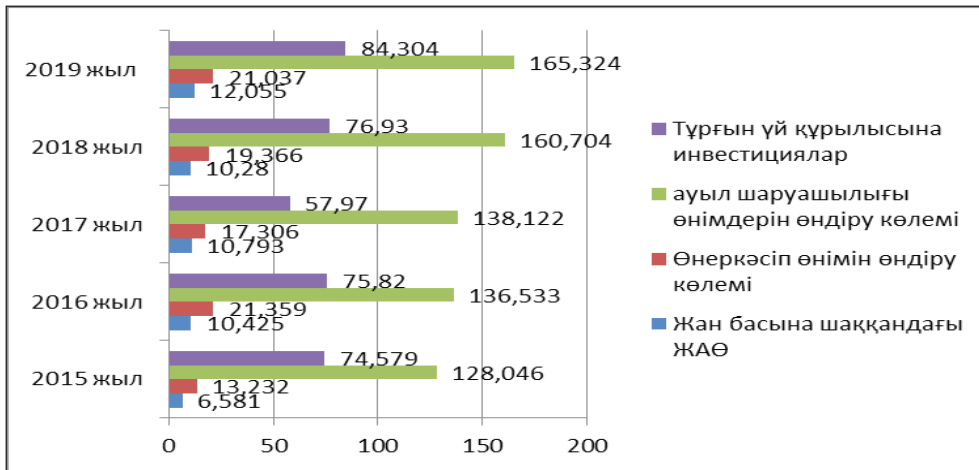
Бұл көрсеткіш көрсеткіштің неғұрлым қолайлы деңгейі мен өңірлер арасындағы көрсеткіштің неғұрлым қолайлы деңгейі арасындағы айырмашылық дәрежесін сипаттайды. Көрсеткішті таңдау сәйкессіздікті бағалаудың бағыттылығына байланысты: экономикалық, әлеуметтік, бюджеттік және т.б. асимметрия көрсеткішінің есебі бір кезеңге аз ақпарат берілген, асимметрия көрсеткіштерінің динамикасы қызықты, сондықтан есептеу үшін 2015–2019 жылдар аралығындағы көрсеткіштер пайдаланылды [6].

Экономикалық асимметрияны бағалау үшін көрсетілген әдістеме бойынша келесі бірқатар экономикалық көрсеткіштер қолданылды (сурет 1, б. 73):

- ♦ жан басына шаққандағы ЖӨӨ;
- ♦ өнеркәсіп өнімін өндіру көлемі;
- ♦ ауыл шаруашылығы өнімін өндіру көлемі;
- ♦ тұрғын үй құрылысына инвестициялар.

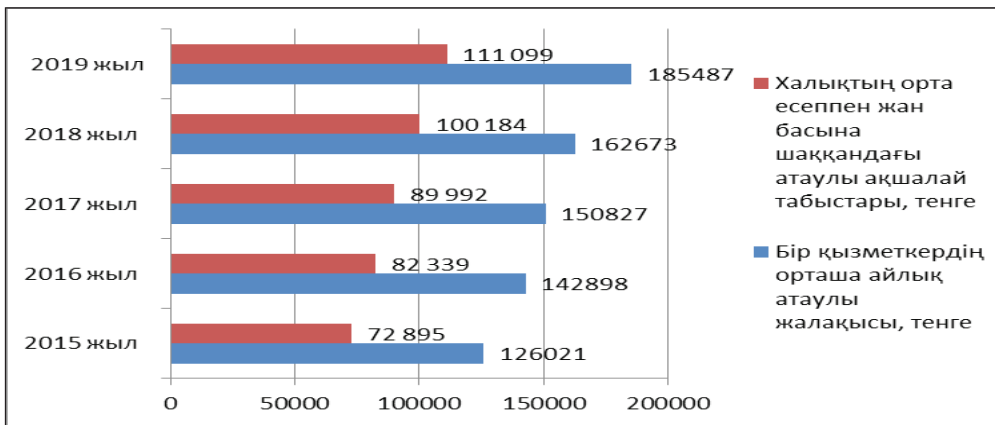
Аймақтық дамудағы әлеуметтік асимметрияны күшейту. Әлеуметтік асимметрияны бағалау үшін келесі әлеуметтік көрсеткіштер қолданылды:

- ♦ орташа айлық атаулы жалақы;
- ♦ халықтың жан басына шаққандағы табысы (сурет 2, б. 73).

Сурет 1 – Экономикалық асимметрияны бағалау бойынша көрсеткіштер

Ескертпе – ҚР статистикалық агенттігінің негізінде автормен құрастырылған.

Сурет 2 – Әлеуметтік асимметрияны бағалау көрсеткіштері

Ескертпе – ҚР статистикалық агенттігінің негізінде автормен құрастырылған.

Сурет нәтижелері аймақтардың халықтың жан басына шаққандағы табысы бойынша күшейіп келе жатқан тепе-теңсіздігі туралы куәландырады. Мысалы, 2015 жылы 2016 жылмен салыстырғанда табыстар бойынша асимметрия көлемі 9444 өскен және 2015 жылдан бастап әрбір жыл сайын ұлғайды. 2019 жылы кіріс бойынша асимметрия мөлшері 2015 жылдың деңгейімен салыстырғанда 1,5 есеге артты.

Осылайша, аймақтар рейтингін құруға және одан әрі ұқсас белгілері бойынша өңірлерді топтарға біріктіруге негізделген салыстырмалы талдау әрбір өңірдің аймақтың әлеуетін анықтаумен ұштасып, өңірлер дамуының оң және теріс жақтарын, сондай-ақ аймақтық дамудағы оң және теріс үрдістерді анықтауға мүмкіндік берді. Жүргізілген талдаудың ең маңызды нәтижелерінің бірі әр түрлі бағыттар бойынша аймақтық дамудағы сәйкессіздіктерді анықтау болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1 Правила и сроки разработки прогноза социально-экономического развития: утв. приказом министра национальной экономики Республики Казахстан 8 января 2015 г. № 9.

2 Об утверждении Правил разработки среднесрочных планов социально-экономического развития Республики Казахстан: утв. Постановлением Правительства Республики Казахстан 14 июня 2002 г. № 647 (утратило силу Постановлением Правительства РК от 27 августа 2009 г. № 1251).

3 Джаркинбаев Ж.А. Актуальные вопросы макроэкономического планирования и прогнозирования в Республике Казахстан: материалы междунар. науч.-практ. конф., посв. 100-летию со дня рождения Ашимбаева Т.А. – Алматы, 2018. – С. 548–556.

4 Курганбаев С.А. Сравнительный анализ макроэкономических показателей в Казахстане. – Алматы, 2018. – 72 с.

5 Лавровский Б.Л. Региональная асимметрия и развитие: //http://ltlt.nsc.

6 Львов Д.С. Региональная политика как фактор экономического роста // Проблемы теории и практики управления. – 2018. – № 1. – С. 21–24.

ӘДЕБИЕТТЕР ТИЗІМІ

1. Pravila i sroki razrabotki prognoza sotsial'no-ekonomicheskogo razvitiya: utv. prikazom ministra natsional'noi ekonomiki Respubliki Kazakhstan 8 yanvarya 2015 g. № 9.

2. Ob utverzhdenii Pravil razrabotki srednesrochnykh planov sotsial'no-ekonomicheskogo razvitiya Respubliki Kazakhstan: utv. Postanovleniem Pravitel'stva Respubliki Kazakhstan 14 iyunya 2002 g. № 647 (utratalo silu Postanovleniem Pravitel'stva RK ot 27 avgusta 2009 g. № 1251).

3. Dzharkinbaev Zh.A. Aktual'nye voprosy makroekonomicheskogo planirovaniya i prognozirovaniya v Respublike Kazakhstan: materialy mezhdunar. nauch.-prakt. konf., posv. 100-letiyu so dnya rozhdeniya Ashimbaeva T.A. – Almaty, 2018. – S. 548–556.

4. Kurganbaev S.A. Sravnitel'nyi analiz makroekonomicheskikh pokazatelei v Kazakhstane. – Almaty, 2018. – 72 s.

5. Lavrovskii B.L. Regional'naya asimmetriya i razvitie: //http://ltlt.nsc.

6. L'vov D.S. Regional'naya politika kak faktor ekonomicheskogo rosta // Problemy teorii i praktiki upravleniya. – 2018. – № 1. – S. 21–24.

М.Ж. НУРКЕНОВА,¹

PhD.

М.Ж. КОНЫРБЕКОВ,²

PhD, доцент.

М.К. ЖАМКЕЕВА,³

PhD, главный эксперт.

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева.¹

Университет «Туран».²

ТОО «Центр исследований, анализа и отчетности»³

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ

Аннотация

В статье анализируется социально-экономическое развитие страны, выявляются основные тенденции регионального развития экономики, проводится анализ, выявляются основные проблемы формирования современной эффективной структуры промышленного производства в стране, а также рейтинг регионального развития, разрабатываются рекомендации. В статье предлагается комплексный подход к региональному развитию, развитию межрегиональных связей, развитию инвестиционных проектов, финансовому обеспечению проблемных зон, конкретным мерам по улучшению межбюджетных отношений, сокращению и продлению несоответствий в региональном развитии страны, комплексному развитию, что будет способствовать формированию рациональной и справедливой региональной пропорции. Рассмотрены теоретические и методологические основы социально-экономического развития и пути его совершенствования, формирование системы государственного регулирования экономического развития регионов, использование регулирующего механизма в соответствии с требованиями объективного экономического законодательства, уровня эффективности территориального управления и анализа рейтингов регионального развития. Его значение возрастает, если принять во внимание модернизацию и децентрализацию управления, а также сложность социально-экономических процессов и взаимоотношений между субъектами хозяйствования и регуляторами. Формы государственного регулирования социально-экономического развития регионов представляют собой целостную систему этих методов, посредством которых государство воздействует на экономику.

Ключевые слова: региональное развитие, рейтинг региона, типология региона, уровень жизни, население, экономическая асимметрия региона, межрегиональные связи, инвестиционные проекты.

M.ZH. NURKENOVA,¹

PhD.

M.ZH. KONYRBEKOV,²

PhD, associate professor.

M.K. ZHAMKEYEVA,³

PhD, chief expert.

L.N. Gumilyev Eurasian State University.¹

Turan University.²

Center for Research, Analysis
and Reporting LLP³

EVALUATING THE EFFICIENCE OF SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPEMENT OF REGIONS

Abstract

The article analyzes the socio-economic development of the country, identifies the main trends in the regional development of the economy, conducts an analysis, identifies the main problems of forming a modern effective structure of industrial production in the country, as well as the rating of regional development, and elaborates recommendations. The article proposes an integrated approach to regional development, the development of interregional ties, the development of investment projects, the financial provision of problem areas, specific measures to improve interbudgetary relations, reduce and prolong inconsistencies in the regional development of the country, and integrated development. will contribute to the formation of a rational and fair regional proportion. The theoretical and methodological foundations of socio-economic development and the ways of its improvement, formation of a system of state regulation of the economic development of regions, the use of a regulatory mechanism in accordance with the requirements of objective economic legislation, the level of efficiency of territorial administration and analysis of regional development ratings are considered. Its importance increases if to take into account the modernization and decentralization of management, as well as the complexity of socio-economic processes and relationships between business entities and regulators. The forms of state regulation of the socio-economic development of regions represent an integral system of these methods, through which the state influences the economy.

Key words: regional development, regional rating, regional typology, standard of living, population, economic asymmetry of the region, interregional relations, investment projects.